

xime quereretur, te aliorum improbitate minus felicem fuisse. Hos ego sermone, quod & multi sunt, & tuam existimationem, ut ego sentio, non offendunt, laceffiui nunquam, sed non valde repressi. Si quis est, qui neminem bona fide in gratiam putet redire posse, non nostram is perfidiam coarguit, sed indicat suam; simulque non de me is pejus, quam de te, existimat. Sin autem quem mea instituta in provincia non delectant, & quadam dissimilitudine institutorum meorum ac tuorum ²⁴ lædi se putat; cum uterque nostrum recte fecerit, sed non idem uterque secutus sit; hunc ego amicum habere non curo. Liberalitas tua, ut hominis nobilissimi, latus in provincia patuit: nostra si angustior, & si de tua proluxa beneficaque natura ²⁵ limavit aliquid posterior annus, propter quandam tristitiam temporum; non debent mirari homines, cum & natura semper ad largiendum ex alieno fuerim restrictior, & temporibus, quibus alii moventur, iisdem ego movear, me esse acerbum tibi, ²⁶ ut sum dulcis mihi. De rebus urbanis quod me certiore fecisti, cum per se mihi gratum fuit, tum quod significasti, tibi omnia me mandata curæ fore. In quibus unum illud te precipue rogo ut cures, ne quid mihi ad hoc negotii aut oneris accedat, aut temporis: Hortensiumque nostrum collegam & familiarem roges, ut si unquam mea causa quidquam aut fenit, aut fecit, de hac quoque ²⁷ sententia bima decedat: qua mihi nihil potest esse inimicus. De nostris rebus quod scire vis, Tarsonis Octobris ²⁸ Amanum versus profecti sumus. Hæc scripsi postridie ejus diei, cum castra haberem in agro Mopsuhestiæ.

Si

²⁴ Lædi se putat. Nota homines provinciales, qui non eisdem e Cicerois institutionis fructus caperent, quos ex Appii administratione capere consueverant. Huc spectat id, quod sequitur: Liberalitas tua latus in provincia &c. Alii legendum arbitrantur, Lædi te putat: discedentes primum ab antiquis libris, deinde etiam (ut mihi videor ostendisse) a mente Cicerois. Manutius.

²⁵ Limavit.] *Morogogivis*: minuit omnes inuitiles sumptus quasi conterendo. *Vid.*

²⁶ Ut sum dulcis mihi.] Ut, meæ laudi consulam. Aperta translatio, contrariis ex-

pressa, ut in Lælio: Scitum est illud Catois, multo melius de quibusdam acerbis inimicis mereri, quam eos amicos, qui dulces videntur. Manut. Hæc Gronovius characterè distinxit, tanquam ex veteri auctore desumpta verba. Cellarius.

²⁷ Sententia bima.] Ut provinciæ per biennium ab iisdem obtinerentur. Manut.

²⁸ Amanum.] Quo in monte que gesserit, scripsit ad Cælium epist. 10. lib. 2. sed copiosius ad Catoem epist. 4. lib. 15. Idem.

Si quid egero, scribam ad te; neque domum unquam ad me literas mittam, quin adjungam eas, quas tibi reddi velim. De Parthis quod quæris, fuisse nullos puto. Arabes qui fuerunt, admisso ²⁹ Parthico ornatu, dicuntur omnes revertisse. Hostem esse in Syria negant ullum. Tu velim ad me quam sapissimum & de tuis rebus scribas, & de meis, & de omni reipublicæ statu: de quo sum sollicitus eo magis, quod ex tuis literis cognovi, Pompejum nostrum in ³⁰ Hispaniam iturum. Vale.

²⁹ Parthico ornatu.] Quo plus terroris inferrent. Finitimi Syrii Arabes sunt: ideo facilis irruptio est. Epist. 8. lib. 8. Idem.

³⁰ Hispaniam.] Quam per legatos absens administrabat, acceptam lege Trebonia in quinquentium. Idem.

M. T. C. APPIOPULCHROS. D.

IX. VIX tandem legi literas dignas Appio Clodio, plenas humanitatis, officii, diligentiae. Aspectus videlicet urbis tibi tuam pristinam urbanitatem reddidit. Nam quas ex itinere, ante quam ex Asia egressus es, ad me literas misisti, unas de legatis a me prohibitis proficisci, alteras de Appianorum ædificatione impedita, legi perinvitus. Itaque conscientia mea constantis erga te voluntatis, rescripti tibi subiratus. Iis vero literis lectis, quas Philotimo, liberto meo, dedisti; cognovi, intellexique, in provincia multos fuisse, qui nos, quo animo inter nos sumus, esse nollent: ad urbem vero ut accederis, vel potius ut primum tuos videris, cognosse te ex iis, qua in te abentem fide, qua in omnibus officiis tuendis erga te observantia & constantia fuisset. Itaque quanti illud me aestimare putas, quod est in tuis literis scriptum, Si quid incidit, quod ad meam dignitatem pertineat, etsi vix fieri possit, tamen te parem mihi gratiam relaturum? Tu vero facile facies: nihil est enim, quod studio & benevolentia, vel amore potius, effici non possit. Ego et si & ipse ita judicabam, & fiebam crebro a

Tom. VII.

M

meis

ARG. Appii literis humanissime scriptis, humanitate pari respondet, eique de triumpho sibi decerni curat. Anno U. C. 703. pbi spe gratulatur, & ad absolvendos augu-

rales libros hortatus, petit ut supplicationem sibi decerni curet. Anno U. C. 703. Appianorum.] Vide epist. 7.

meis per literas certior; tamen maximam lætitiā cepi ex tuis literis de spe minime dubia, & plane explorata triumphī tui: neque vero ob eam causam, quo ipse facilius consequeretur, (nam id quidem ² *Ἐπιπέθειον* est) sed, mehercule, quod tua dignitas atque amplitudo mihi est ipsa cara per se. Quare quoniam plures tu habes, quam cæteri, quos scias in hanc provinciam proficisci, quod te adeunt fere omnes, ³ si quid velis; gratissimum mihi feceris, si ad me simul atque adeptus eris quod & tu confidis, & ego opto, literas miseris. ⁴ Longi sublilii (ut noster Pompejus appellat) judicatio, & mora, si quem tibi item unum alterumve diem abstulerit, (quid enim potest amplius?) tua tamen dignitas suum locum obtinebit. Sed, si me diligis, si a me diligī vis, ad me literas, ut quam primum lætitiā afficiar, mittito. Et velim ⁵ reliquum quod est promissi, ac muneris tui, mihi persolvas. Cum ipsam cognitionem juris augurii consequi cupio, tum mehercule tuis incredibiliter studiis erga me, muneribusque delector. Quod autem a me tale quiddam desideras, sane mihi considerandum est, quonam te remunerer potissimum genere: nam profecto non est meum, qui in scribendo (ut soles admirari) tantum industriæ ponam, committere, ut negligens scribendo fuisse videar: præsertim cum id non modo negligentis, sed etiam ingrati animi crimen futurum sit. Verum hæc videbimus. Illud, quod polliceris, velim pro tua fide diligentiaque, & pro nostra non instituta, sed jam inventerata amicitia cures, enitare, ut ⁶ supplicatio nobis quam honorificentissime, quam primumque decernatur. Omnino ferius misi literas, quam vellem: in quo cum navigandi difficultas

² *Ἐπιπέθειον*] Eset hoc ejus hominis, qui Epicuri sententiam sequeretur, id est, qui ad se ipsum omnia referret, & in sua utilitate cuncta poneret. Vide lib. vii. epist. 12. *Manus.*

³ *Si quid velis*] Te rogant quantum num quid velis, num quid habeas ibi quod nunciari consicere velis. Erat propria & solennis formula, qua urbantur abitari, offerentis suam operam & ministerium ad querendis officia. Nihil frequentius apud comicos,

Grævius.

⁴ *Longi sublilii judicatio*] Est res, ad quam decernendam multi requiruntur qui judices sedent, quæ a magno judicum consensu definienda est, ut hic senatus, qui de triumphis judicabat. *Græo.*

⁵ *Reliquum quod est promissi, ac muneris*] De libris auguralibus. *Corradus.*

⁶ *Supplicatio*] Pro rebus in Amano monte gestis: ex qua victoria imperator appellatus est. *Menestius.*

cultas fuit odiosa, tum ipsum ⁷ in discessum senatus incidisse credo literas meas. Sed id feci adductus auctoritate & consilio tuo: idque a me recte factum puto, quod non statim ut appellatus imperator sum, sed ⁸ aliis rebus additis, ⁹ æstivisque confectis, literas miserim. Hæc igitur tibi erunt curæ, quemadmodum ostendis: meque totum, & mea, & meos commendatos habebis. Vale.

⁷ *Discessum senatus*] Discedebat senatus Aprilī mense, cujus fere dies omnes vel ludis dabantur, vel festi erant, vel comitiales, quibus haberi senatum non licebat. *Idem.*

⁸ *Aliis rebus additis*] Capto Pindenisso

die quinquagesimo septimo, postquam oppugnari ceptum erat. *Idem.*

⁹ *Æstivisque confectis*] Cum in hiberna milites dimittantur; nec jam bellum geri per anni tempus licet. *Idem.*

M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

X. **C**UM est ad nos allatum de temeritate eorum, qui tibi negotium faceferent, etsi graviter primo nuntio commotus sum, quod nihil tam præter opinionem meam accidere potuit: tamen ut me collegi, cætera mihi facillima videbantur, quod & in te ipso maximam spem, & in tuis magnam habebam: multaque mihi veniebant in mentem, quamobrem istum laborem tibi etiam honori putarem fore. Illud plane moleste tui, quod certissimum & justissimum triumphum hoc invidorum consilio esse tibi ¹ ereptum videbam. Quod tu si tanti facies, quanti ego semper judicavi faciendum esse, facies sapienter, & ages victor ex inimicorum dolore triumphum justissimum. Ego enim plane video fore nervis, opibus, sapientia tua, vehementer ut inimicos tuos pœniteat intemperantiæ suæ. De me tibi sic, contestans omnes deos, promitto, atque confirmo, me pro tua dignitate (malo enim dicere, quam pro salute) in hac provincia,

M 2

ARG. Appium Dolabella, reversum e Cilicia, de majestate, & de ambitu accusaverat, quo tempore Tulliam duxerat, filiam Ciceronis. Id factum, insciente se, conatur probare. Præterea suspicionem impeditæ legationis, quæ ad laudandum illum decreta fuisset, conatur eripere. Addiderat gestorum

in provincia narrationem, quæ perit. Tandem auguratur, censuram ei delatum iri. *Anno U. C. 703.*

¹ *Ereptum*] Dolabella accusationem factam, ut triumphī spem abjiceret, urbem ingressus ad defensionem. Vide *Lib. VIII. epist. 6.* Cellarius.

cia, cui tu præfuiti, rogando deprecatoris, laborando propinqui, auctoritate cari hominis (ut spero) apud civitates, gravitate imperatoris, ² suscepturum officia atque partes. Omnia volo a me & postules; & expectes: vincam meis officiis cogitationes tuas. Q. Servilius perbreves mihi a te literas reddidit, quæ mihi tamen nimis longæ visæ sunt. Injuriam enim mihi fieri putabam, cum rogabar. Nollem accidisset tempus, in quo perspicere posses, quanti ego te, quanti Pompejum, quem unum ex omnibus facio, ut debéo, plurimi, quanti Brutum facerem: quanquam in consuetudine quotidiana perspexisses, sicut perspicies: sed quoniam accidit, si quid a me prætermisum erit, commissum facinus, & admissum dedecus confitebor. Pontinius, ³ qui a te tractatus est præstanti ac singulari fide; cujus tui beneficii sum ego testis, præstat tibi memoriam, benevolentiamque, quam debet: qui cum maximis rebus suis coactus a me invitissimo decessisset, tamen ut vidit interesse tua, conscendens jam navem, Epheso ⁴ Laodiceam revertit. Talia te cum studia videam habiturum esse innumerabilia, plane dubitare non possum, quin tibi ⁵ amplitudo ista sollicitudo futura sit. ⁶ Si vero efficias, ut censors creentur, & si ita gesseris censuram ut & debes, & potes; non tibi solum, sed tuis omnibus, video in perpetuum summo te præsidio futurum. Illud pugna & enitere, ne quid nobis temporis prorogetur; ut cum hic tibi satisfecerimus, istic quoque nostram in te benevolentiam navare possi-

² *Suscepturum officia*] Ne quis ex provincia Romam iret, ut adversus Appium testimonium diceat. Hinc illud epistola sequenti: *De mercatoris testibus, a suis civitatibus nominatis, a se a me, cum per Asiam decedam.* Manutius.

³ *Qui a te tractatus est*] Cum tu Cos. illi in petitione triumphæ ex Allobrogibus victis, contra Catonem & Servilium prætores favisti. *Covadus.*

⁴ *Laodiceam*] Ut in provincia operam daret, ne testes in Appium Romam irent, ex quo patet, accusatum Appium de rebus in provincia gestis, quibus majestatem populi Romani læsisse videretur. *Manutius.*

⁵ *Amplitudo*] Sic omnes mss. quod cum

durum nonnullis, sed perperam, videretur, amplitudini subtraherent. *Collorius.* (Sententiam facilius perspicies, qui voces sic ordinabit: *Quin sollicitudo ista sit futura tibi amplitudo.* Quin ista sollicitudo incrementum tibi allatura sit amplitudinis ac dignitatis. Hoc ipsum est, quod ante dixit, putare se; Appio hunc laborem etiam honoris fore. *Oliverus.*)

⁶ *Si vero efficias, ut censors creentur*] Quod si accidat; fore non dubitat, ut Censor ipse Appius creatur. Itaque subjungit: *& si ita gesseris censuram.* Creatus autem est cum L. Pisonem, in quem exiit Ciceronis oratio. *Manutius.*

possimus. Quæ de hominum atque ordinum omnium erga te studiis scribis ad me, minime mihi miranda, & maxime jucunda acciderunt: eademque ad me perscripta sunt a familiaribus meis. Itaque capio magnam voluptatem, cum tibi, cujus mihi amicitia non solum ampla, sed etiam jucunda est, ea tribui, quæ debeantur: tum vero remanere etiam nunc in civitate nostra studia prope omnium consensu erga fortes & industrios viros; quæ mihi ipsi ⁷ una semper tributa merces est laborum & vigiliarum mearum. Illud vero mihi permirum accidit, tantam temeritatem fuisse in eo ⁸ adolescente, cujus ego salutem ⁹ duobus capitibus judiciis summa contentione defendi, ut tuis inimicitias suscipiendis oblivisceretur patroni omnium fortunarum ac rationum suarum: præsertim cum tu omnibus vel ornamentis, vel præsidii redundares, illi (ut levissime dicam) multa deessent. Cujus ¹⁰ sermo stultus & puerilis erat jam antea ad me a M. Galio, familiari nostro, perscriptus: de quo item sermone multa scripta sunt abs te. Ego autem citius cum eo, qui tuas inimicitias suscepisset, veterem conjunctionem diremissem, quam ¹¹ novam conciliaissem. Neque enim de meo erga te studio dubitare debes, neque id est obscurum cuiquam in provincia, nec Romæ fuit. Sed tamen significatur in tuis literis suspicio quædam, & dubitatio tua: de qua alienum tempus est mihi tecum expostulandi; purgandi autem mei, necessarium. Ubi enim ego cuiquam legationi sui impedimento, quo minus Romam ad laudem tuam mitteretur? aut in quo potui, si te palam odissem, minus, quod tibi obesset, facere? si clam, magis aperte inimicus esse? Quod si essent ea perfidia, qua sunt ii, qui in nos hæc conferunt: tamen ea stultitia certe non fuisset, ut aut in obscuro odio apertas inimicitias, aut in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem voluntatem nocen-

⁷ *Una*] Una in primis. Habet enim non

⁸ *Adolescente*] Dolabella. *Idem.*

⁹ *Duobus capitibus judiciis*] Epist. 11. lib. 6. scripsit de Dolabella periculis non defuisse. *Capitis autem judicium* fuit, quo liber-

tas aut civitas amittebatur. *Idem.*

¹⁰ *Sermo stultus*] Digrediebatur fortasse, pro-

bari a Cicerone accusationem illam; hoc

argumento, quod sibi tunc filiam suam collocasset. *Manutius.*

¹¹ *Novam*] Nuptias filie conciliatam. *Idem.*

nocendi. Ad me adire quosdam memini, qui dicerent, nimis magnos sumptus legatis decerni: quibus ego ¹² non tam imperavi, quam censui, sumptus legatis quam maxime ¹³ ad legem Corneliam decernendos. Atque in eo ipso me non perferasse testes sunt ¹⁴ rationes civitatum, in quibus, quantum quæque voluit, legatis tuis datum ¹⁵ induxit. Ne autem quibus mendacis homines levissimi onerantur? non modo sublato sumptus, sed etiam a procuratoribus eorum, qui jam profecti essent, repetitos & ablato, eamque causam multis omnino non eundi fuisse. Quereret tecum, atque expositularem, ni (ut supra scripsi) purgare me tibi hoc tuo tempore, quam accusare te mallet; idque putarem esse re-tius. Itaque nihil de te, quod credideris de me: quamobrem non debuisti credere, pauca dicam. Nam si me virum bonum, si dignum his studiis eaque doctrina, cui me a pueritia dedi, si satis magni animi, non minimi consilii in maximis rebus perspectum habes; nihil in me non modo perfidiosum, & insidiosum, & fallax in amicitia, sed ne humile quidem, aut jejunum debes agnoscere. Sin autem me astutum, & occultum juvat fingere; quid est, quod minus cadere in ejusmodi naturam possit, quam aut florentissimi hominis aspernari benevolentiam, aut ejus existimationem oppugnare in provincia, cujus laudem domi defenderis? aut in ea re animum offendere inimicum, in qua nihil obsis? aut id eligere ad perfidiam, quod ad indicandum odium a-pertissimum sit, ad nocendum levissimum? Quid erat autem, cur ego in te tam implacabilis essem, cum te ex fratre meo nunc quidem, cum tibi ¹⁶ prope necesse esset eas agere par-

¹² Non tam imperavi, quam censui] Non tam hoc imperii, quam iudicii fuit. Non hoc pro imperio feci, sed quod ita faciendum censui. Idem.

¹³ Ad legem Corneliam] Sumptum videtur lex Cornelia definiisse, cum ad eorum laudem, qui provinciis præfuerunt, legationes Romanas mitterentur. Huc illud spectat, quod scriptum est epist. 8. Laudaturum me, si quis suo sumptu sanctus esset officio; con-sulturum, si legitimo; non permissurum, si

infinito. Idem.

¹⁴ Rationes] Tabulæ publicæ, in quas accepti expensæ ratio referunt. Idem.

¹⁵ Induxit] Usurpari solitum est hoc verbum in expensis perhibendis. Eodem modo locutus orat. 2. in Rullum: Ut agros, inquit, a vobis ipse emptos, quanti voluit populo Romano induceretis. Idem.

¹⁶ Prope necesse esset] Quia frater tuus, P. Clodius, me oppugnaret. Manus.

partes, inimicum mihi fuisse cognossem? Cum vero reditum nostrum in gratiam uterque expetisset, quid in consulatu tuo frustra mecum egisti, quod me aut facere, aut sentire voluisses? Quid mihi mandasti, cum te ¹⁷ Puteolis prosequerem, in quo non expectationem tuam diligentia mea vicerim? Quod si id est maxime astuti, omnia ad suam utilitatem referre, quid mihi tandem erat utilius, quid commodis meis aptius, quam hominis nobilissimi atque honoratissimi conjunctio, cujus opes, ingenium, liberi, affines, propinqui, mihi magno vel ornamento, vel præsidio esse possent? Quæ tamen ego omnia in expetenda amicitia tua, non astutia quamdam, sed aliqua potius sapientia, secutus sum. Quid? illa vincula, quibus quidem libentissime adstringor, quanta sunt, studiorum similitudo, suavitas consuetudinis, delectatio vitæ atque victus, sermonis societas, literæ ¹⁸ interiores? Atque hæc domestica. Quid illa tandem popularia? reditus illustri in gratiam? in quo ¹⁹ ne per imprudentiam quidem errari potest sine suspitione perfidiæ: amplissimi ²⁰ sacerdotii collegium? in quo non modo amicitiam violari apud majores nostros fas non erat, sed ne cooptari quidem sacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio esset inimicus. Quæ ut omit-tam tam multa, atque tanta, quis unquam tanti quemquam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. Pompejum, focerum tuæ filix? Etenim si merita valent: patriam, liberos, salutem, dignitatem, memetipsum mihi per illum restitutum puto. Si consuetudinis jucunditas: quæ fuit unquam amicitia consularium in nostra civitate conjunctior? Si illa amoris, atque officii signa: quid mihi ille non commisit? Quid non mecum communicavit? Quid de se in senatu, cum ipse abesset, per quemquam agi maluit? Quibus ille me

¹⁷ Te Puteolis prosequerem] In provinciam proficiscentem: quod in more fuit. Epist. 6. lib. 13. Cum te prosequerem paladatum. Idem.

¹⁸ Interiores] Secretiores: reconditæ: quæ ad minus multos pertinent.

¹⁹ Ne per imprudentiam quidem] In oratione pro Gabino: Ego cum omnes amicitias tuas, semper putavi summa religione & fide, tam eas maxime, quæ essent ex ini-

micitiis revocata in gratiam: propterea quod integris amicitiarum officium prætermissum, im-prudentia, vel, ut gravius interpretemur, negligentia excusatione defenditur: post reditum in gratiam si quid est commissum, id non neglectum, sed violatum putatur, nec imprudentia, sed perfidia assignari solet. Manutius. Vide lib. VIII. ep. 9.

²⁰ Sacerdotii] Auguratus. Idem.

me rebus non ornatissimum voluit amplissime? Qua denique ille facilitate, qua humanitate tulit contentionem meam²¹ pro Milone,²² adversante interdum actionibus suis? Quo studio providit, ne quæ me illius temporis²³ invidia attingeret, cum me consilio, cum auctoritate, cum²⁴ armis denique texit suis? Quibus quidem temporibus hæc in eo gravitas, hæc animi altitudo fuit, non modo ut Phrygi alicui, aut Lycaoni, quod tu in legatis fecisti, sed ne summorum quidem hominum malevolis de me sermonibus crederet. Hujus igitur filius cum sit gener tuus, cumque, præter hanc conjunctionem affinitatis, quam sis Cn. Pompejo carus, quamque jucundus intelligam, quo tandem animo in te esse debeo? Cum præsertim eas ad me is literas miserit, quibus, etiam si tibi, cui sum amicissimus, hostis essem, placaret tamen; totumque me ad ejus viri ita de me meriti voluntatem; nutumque converterem. Sed hæc hæc: pluribus enim etiam fortasse verbis, quam necesse fuit, scripta sunt. Nunc ea,²⁵ quæ a me profecta, quæque instituta sunt, cognosce. Atque hæc agimus, & agemus magis pro dignitate, quam pro periculo tuo. Te enim (ut spero) propediem censores audiemus: cujus magistratus officia, quæ sunt maximi animi, summique consilii, tibi diligentius, & accuratius, quam hæc, quæ nos de te agimus, cogitanda esse censeo. Vale.

²¹ Pro Milone] Reo ob necem P. Clodii.

Idem.

²² Adversante] Ita Grævus ex Victorio, Alii, adversantem.

²³ Invidia] Quia suspicio fuit, consilio Ciceronis Clodium a Milone interfectum: idque Plancus & Q. Pompejus tribuni plebis, seditionis concionibus persuadere populo conati sunt. *Mant.*

²⁴ Armis denique texit suis] Exercitum eo tempore Pompejus in urbe habuit, ne quid respublica ei commissa detrimenti caperet. *Idem.*

²⁵ Quæ a me profecta, quæque instituta sunt, cognosce. Atque hæc agimus] Ante hæc verba Atque hæc agimus multa desunt: quis

enim non videat hunc locum esse mutilatum & decurtatum: desiderarique explanationem eorum omnium beneficiorum, quæ Cicero in Appium contulerit, quæque conferre instituit? Non erimus in hoc longiores, satis enim rem signasse fuit: si quis nobis felicior locum hunc ex antiquiore & minus lacero exemplari restitueret potuerit, is a me & studiosis omnibus magnam gratiam inierit. Victor. *Cognosce*, dixit, quia cum literis commentarium mittebat de rebus a se pro Appio actis & agendis. Partem quidem ipsius epistolæ desiderari nullam putato. *Man.* Animaverionem suam pluribus confirmat Victorius in *Posterior.*

M. T. C. APPIO PULCHRO (ut spero) CENSORI, S. D.

XI. CUM essem in castris ad fluvium Pyramum, reddita mihi sunt uno tempore a te epistolæ duæ, quas ad me Q. Servilius Tarso miserat. Earum in altera dies erat adscripta nonarum Aprilium; in altera, quæ mihi recentior videbatur, dies non erat. Respondebo igitur superiori prius, in qua scribis ad me de absolute majestatis. De qua, etsi permultum ante certior factus eram literis, nuntiis, fama denique ipsa, (nihil enim fuit clarius; non quo quicumque aliter putasset; sed nihil de insignibus ad laudem viris obscure nuntiari solet) tamen eadem illa latiora fecerunt mihi tuæ literæ: non solum quia planius loquebantur, & uberius, quam vulgi sermo; sed etiam quia magis videbar tibi gratulari, cum de te ex te ipso audiebam. Complexus igitur sum cogitatione te absentem; epistolam vero osculatus, etiam ipse mihi gratulatus sum. Quæ enim a cuncto populo, a senatu, a iudicibus, ingenio, industriæ, virtuti tribuuntur; quia mihi ipse assentor fortasse, cum ea esse in me fingo; mihi quoque ipsi tribui puto. Nec tam gloriosum exitum tui iudicii existis, sed tam pravam inimicorum tuorum mentem fuisse mirabar. De ambitu vero quid interest, inquires, an de majestate? Ad rem nihil. Alterum enim non attigisti, alterum

Tom. VII.

N

ram

ARG. Gratulatur Appio de absolute majestatis, & de ambitu similem eventum sperat. Laudatis Pompejo & Bruto, pollicetur operam suam ad notandos, qui testimonium in Appium pretio dixerant. Augurales libros ad otium utriusque servari, orationes autem mitti cupit; & humaniores literas pollicitur, monet, ut prævium, in Censura imitetur. Anno U. C. 703.

¹ Pyramum] Fluvium Ciliciæ, qui ex Tauro monte in mare Pamphylum profluit; Itum versus. Strabo, lib. xxi.

² Permissum ante] Respondeo hoc aures meæ, cum Latini sermonis confectus, permulto ante, requirere videatur. Quamquam, Valla quid scripserit, non me fugit. Sed in

antiquis fero omnia, (quamquam, mendosa non esse, quis præstat?) non omnia tamen imitor. *Mant.* Unus Manucio Lambinus obtemperavit.

³ De ambitu vero] Dices forsitan: majestatis absolutus sum, sed adhuc de ambitu periclitor: quid interest, in ambitu hæream, an in majestatis crimine? Respondet Cicero: *κατὰ πρόθεσιν*. Ad summam rei nihil interest: nam utriusque idem erit exitus: absolutus es majestatis. *J. F. Gronovius.*

⁴ Alteram auxilii] Majestatem vero P. R. adeo non minuiti, ut etiam auxeris, vel Tum ipsius majestatem auxilii, postquam iudicio majestatis absolutus es. *Idem.*

ram auxisti. ⁵ Veruntamen est majestas (& sic Sylla ⁶ voluit) ne in quemvis impune declamari liceret. Ambitus vero ita apertam vim habet, ut aut accusetur ⁷ improbe, aut defendatur. Qui enim facta, aut non facta largitio ignorari potest? Tuorum autem honorum cursus cui suspectus unquam fuit? Me miserum, qui non assuerim! Quos ego risu excitasset? Sed de majestatis judicio duo mihi illa ex tuis literis jucundissima fuerunt: unum, quod te ⁸ ab ipsa republica defensum scribis; quæ quidem, etiam in summa honorum & fortium civium copia, tueri tales viros deberet; nunc vero eo magis, quod tanta penuria est in omni vel honoris, vel ætatis gradu, ut tam orba civitas tales tutores complecti debeat: alterum, quod ⁹ Pompeji & Bruti fidem, benevolentiamque mirifice laudas. Lætor virtute & officio cum tuorum necessariorum, meorum amicissimorum, tum alterius, omnium seculorum & gentium principis; alterius, jampridem juventutis, celeriter (ut spero) civitatis. De mercenariis testibus a suis civitatibus ¹⁰ notandis, nisi jam factum aliquid est per Flaccum, fiet a me, cum per Asiam decedam. Nunc ad alteram epistolam venio. Quod ad me quasi formam communium temporum & totius reipublicæ misisti expressam, prudentia literarum tuarum valde mihi est grata. Video enim & pericula leviora, quam timebam, & majora præsidia, si quidem

⁵ Veruntamen est majestas] Videat adversarius tuus, ne ipse majestatis reus sit: nam hujus legis caput est, ne viros honestos liceret contumeliose compellere. Atque in ea re Augustus discipulus Syllæ fuit. Tac. Ann. l. 72. *Primus Augustus cognitionem de sanctorum libellis specie legis ejus tractavit, &c. l. dem.*

⁶ Voluit] Lege Cornelia. Vide Indicem Legum, in limine Tomi IV.

⁷ Improbe] Improbus est, vel qui ambitum accusat, vel qui defendit. Cum enim largitio facta, aut non facta ignorari non possit, nemo vir bonus ejus delicti nomine quæquam accusabit, quo cum vacare satis liqueat. Rursus nocens reus improbe defendet, quod multorum testimonio probetur. Improbus igitur Dolabella, qui te de ambitu accuset, cujus honorum cursus nemini

suspectus unquam fuit. Hoc totum pro Appio contra Dolabellam, generum suum, temporis fervens Cicero collegit: quod factum excusat in epist. ad Cælium lib. 2. his verbis: *Quid, si meum legat, quam ego tum ex tuis literis nisi ad Appium? quid agas? sic vivitur.* Manut.

⁸ Ab ipsa Rep.] Ab omnibus magistratibus & bonis. Hi enim Resp.

⁹ Pompeji & Bruti] Unam ex duabus Appii filii uxorem duxerat Cn. Pompeji filius, alteram M. Bruti. *Epist.* 4. Brutus vero & laudavit rem Appium, & defendit. Illud ex Diomede, hoc ex libro de claris Orat. constat. Manut.

¹⁰ Notandis] Psephismate, vel Senatufconsulto, aut decreto civitatum. Vide me ad Liv. XXVII. 25. J. F. Gronov.

dem (ut scribis) omnes vires civitatis se ad Pompeji ductum applicaverunt: tuumque simul promptum animum & alacrem perspexi ad defendendam rempublicam, mirificamque cepi voluptatem ex hac tua diligentia, quod in summis tuis occupationibus, mihi tamen reipublicæ statum per te notum esse voluisti. Nam augurales libros ad commune utriusque nostrum otium serva. Ego enim a te cum tua promissa per literas flagitabam, ¹¹ ad urbem te otiosissimum esse arbitrabar. Nunc tamen, ut ipse polliceris, pro auguralibus libris, orationes tuas confectas omnes expectabo. ¹² Tullius, cui mandata ad me dedisti, non convenerat me: nec erat jam quisquam mecum tuorum, ¹³ præter omnes meos, qui sunt omnes tui. Stomachosiores meas literas quas dicas esse, non intelligo. Bis ad te scripsi, me purgans diligenter, te leviter acculans in eo quod de me cito credidisses: quod genus querelæ mihi quidem videbatur esse amici. Sin tibi displicet, non utar eo posthac. Sed si, ut scribis, eæ literæ non fuerunt disertæ, scito meas non fuisse. Ut enim Aristarchus Homeri versum negat, quem non probat; sic tu (liber enim mihi joci) quod disertum non erit, ne putaris meum. Vale, & in censura, si jam es censor, (ut spero) ¹⁴ de proavo multum cogitato tuo.

¹¹ Ad urbem] Eorum more, qui ex provincia cum imperio reversi ad urbem expectant, ut eis triumphus decernatur. Man.

¹² Tullius] Non videtur hic esse L. Tullius legatus de quo epist. 3. lib. XV. & ad Att. epist. 4. 11. 21. lib. V. sed potius ex familiaribus Appii, quod Ciceronis verba demonstrant. Fuere igitur quinque Tullii, præter Ciceronem nostrum: hic familiaris Appii,

& L. Tullius legatus, & M. Tullius scriba, de quo epist. 20. lib. V. & L. Tullius Montanus, de quo epist. 50. ad Att. lib. XII. Idem.

¹³ Præter omnes meos] Contubernales, vel de cohorte mea. J. F. Gronov.

¹⁴ De proavo] Appio Claudio Cæco, qui solus toto quinquennio censor fuit. Corrad.

M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

XII. GRATULABOR tibi prius, (ita enim rerum ordo postulat) deinde ad me converterat. Ego vero veni-

N 2

ARG. Gratulatur de abolitione ambitus: etas, quibus ipse ad declarandam Appio benevolentiam moveatur. Anno U. C. 703.

hementer gratulor de iudicio ambitus: neque id, quod nemini dubium fuit, absolutum esse te: sed illud, quod quo melior civis, quo vir clarior, quo fortior amicus es, quoque plura virtutis & industriæ ornamenta in te sunt, eo mirandum est magis, nullam ne in ¹ tabellæ quidem latebra fuisse absconditam malevolentiam, quæ te impugnare audeat. Non horum temporum, non horum hominum, atque morum negotium: nihil jam sum pridem admiratus magis. ² De me autem, suscipe paulisper meas partes, & eum te esse finge, qui sum ego: si facile inveneris quod dicas, noli ignoscere hæstationi meæ. Ego vero velim mihi, Tulliaque meæ (sicut tu amicissime & suavissime optas) prospere evenire ea, quæ me insciente facta sunt a meis: ³ sed ita cecidisse, ut ⁴ agerentur eo tempore, spero omnino ⁵ cum aliqua felicitate, & opto. Veruntamen plus me in hac spe, tua sapientia & humanitas consolatur, quam ⁶ opportunitas temporis. Itaque, quemadmodum expeditam exitum hujus institutæ orationis, non reperio. Neque enim tristius dicere quidquam debeo ⁷ ea de re, quam tu ipse omnibus optimis prosequeris. Neque non me tamen mordet aliquid: in quo ⁸ unum vereor, ne tu parum perspicias ea, quæ gesta sint, ab aliis esse ge-

sta,

¹ *Tabella*] Tabellis aut iudices absolvent, aut condemnabant, aut ampliabant. Hæc pluribus verbis Afronius.

² *De me autem*] Quod autem ad filiam meam, accusatori tuo collocatam, pertinet: suscipe meam personam, ut putes te esse, qui ego sum: tum intelliges, mihi ignoscendum esse, nunc hæstanti. Quia nec tu facile inveneris, quod dicas. Hæsto autem, quia neque possum dicere probari a me novam affinitatem, quæ cum accusatore tuo contracta sit: nec improbare debeo, ne malis omnibus prosequar eam rem, quam tu quoque mihi prospere cupis evenire. *Man.*

³ *Sed ita cecidisse*] Scribendum censeo: & ita cecidisse. Sic enim coheret oratio: prospere & opto. Ubi adversariæ particula locum non habet. *J. F. Gronov.*

⁴ *Agerentur eo tempore*] Quo tu cum illo collisus es, ita ut vicicris: quo facilius fore spero, ut me medio & interprete redeatis in gratiam. *Idem.*

⁵ *Cum aliqua felicitate*] Ex spe, te & Dolabellam reconciliandi. *Corrad.* Non hoc solum Cicero dicit, sed latius felicitatem vult parere. Spero felix futurum hoc conjugium cum in aliis rebus, tum in hoc etiam ut in gratiam redeas cum Dolabella. *Gruv.*

⁶ *Opportunitas*] Quæ fit, ut ego alterius amicus, alterius socius, hoc tuo tempore sim inter vos quasi interpres. *Corr.*

⁷ *Ea de re*] De nuptiis. *Manur.*

⁸ *Unum non vereor, ne tu parum*] Una res leviolem curam meam facit, quod non dubito, quin satis intelligas, Tulliam esse desponsatam Dolabellæ me absente & ignorante, cum ut id fieret reperto commodo genero, Terentio & amicis Romæ relictis permisissim. *J. F. Gronovius.* Veterum librorum, quos ego vidi, consensus movet me, ut de manu scripta lectione non dubitem, quæ modo verè habet, pro eo quod est in vulgatis, *non vereor.* E. Ursin.

sta, quibus ego ita mandaram, ut, cum tam longe abfuturus essem, ad me ne referrent; agerent, quod probassent. In hoc autem mihi illud occurrit: Quid tu igitur, si affuisses? Rem probassem. De tempore, nihil te invito, nihil sine consilio egissem tuo. Vides sudare me; jamdudum laborantem, quomodo ea tuear, quæ mihi tuenda sunt, & te non offendam. Leva me igitur hoc onere: nunquam enim mihi videor transisse causam difficiliorem. Sic habeto tamen: nisi jam tunc omnia negotia cum summa tua dignitate diligentissime conficissem, tamen nihil videbatur ad meum erga te pristinum studium addi posse: tamen, hac mihi affinitate nuntiata, non majore equidem studio, sed acrius, apertius, significantius dignitatem tuam defendissem. Decedenti mihi, & jam imperio annuo terminato, ante diem III. nonas Sextiles, cum ad Sidam navi accederem; & mecum Q. Servilius esset, literæ a meis sunt redditæ. Dixi statim Servilio, (etenim videbatur esse commotus) ut omnia a me majora expectaret. Quid multa? Benevolentior tibi, quam fui, nihilo sum factus; diligentior ad declarandam benevolentiam multo. Nam ut vetus nostra similtas antea stimulabat me, ut caverem, ne cui suspicionem fiste reconciliatæ gratiæ darem: sic affinitas novam curam mihi affert cavendi, ne quid de summo meo erga te amore detractum esse videatur. Vale.

M. T. C. APPIO PULCHRO S. P. D.

XIII. QUASI divinarem, tali in officio fore mihi aliquando expetendum studium tuum, sic, cum de tuis rebus gestis agebatur, inserviebam honori tuo. Dicam tamen vere; plus quam acceperas, reddidisti. Quis enim ad me non perscripsit, te non solum auctoritate orationis, sententia tua, quibus ego a tali viro contentus eram, sed etiam opera, consilio, domum veniendo, conveniendis meis, nullum munus officii cuiquam reliquum fecisse? Hæc mihi ampliora multo sunt,

ARG. Appio gratias agit, quod suos in supplicatione decernenda adjuvasset: paratam esse sperat. Anno U. C. 703. conciliatione non desperat: censuram obtentam esse sperat.

sunt, quam illa ipsa propter quæ hæc laborantur. Insignia enim virtutis multi etiam sine virtute assecuti sunt; talium virorum tanta studia assequi sola virtus potest. Itaque mihi propono fructum amicitia nostræ ipsam amicitiam, quæ nihil est uberius, præsertim in iis studiis, quibus uterque nostrum devinctus est. Nam tibi me profiteor & in republica socium, de qua idem sentimus, & in quotidiana vita conjunctum cum iis artibus, studiisque, quæ colimus. Velim ita fortuna tulisset, quanti ego omnes tuos facio, uti tu meos facere posses: quod tamen ipsum, nescio qua permotus animi divinatione, non despero. Sed hoc nihil ad te: nostrum est onus. Illud velim sic habeas (quod intelliges) hac re novata additum potius aliquid ad meum erga te studium, cui nihil videbatur addi posse, quam quidquam esse detractum. Cum hæc scribebam, Censorem te jam esse sperabam. Eo brevior est hæc epistola, &, ut adversus magistrum morum, modestior. Vale.

¹ Quam his artibus studiisque colimus] Sic. Mf. quos insepexi. Et videtur multo elegantius. Quis enim nescit bonis artibus & studiis, vitam colere & ornari? Græv.

² Nihil ad te] Habet rationem Appii diglutaris, quia plures facere adolescens Dolabella Appii amicitiam, viri in primis honorati, quam contra Appius Dolabellæ, debet: accedebat æquitas: utrum enim decet,

eum, qui injuriam intulit, an eum, qui accepit, de reconciliatione laborare? Manutius.

³ Nostrum est onus] Ego efficiam, ut reconciliationis initia a genero meo proficiantur. Idem.

⁴ Hac re novata] Quod mihi Dolabellam affinitate devinxerim. Idem.

EPI-

EPISTOLARUM
AD FAMILIARES
LIBER IV.

M. T. C. SER. SULPICIO S. D.

I. AJUS Trebatus, familiaris meus, ad me scripsit, te ex se quæsisse quibus in locis essem: molestæque te ferre, quod me propter valetudinem tuam, cum ad urbem accessissem, non vidisses: & hoc tempore velle te mecum, si propius accessissem, de officio utriusque nostrum communicare. Utinam, Servi, salvis rebus (sic enim est dicendum) colloqui potuissemus inter nos: profecto aliquid opis occidenti reipublicæ tulissemus. Cognoram enim jam absens, te hæc mala multo ante providentem, defensores pacis, & in consulatu tuo, & post consulatum fuisse. Ego autem cum consilium tuum probarem, & idem ipse sentirem, nihil proficiebam. Sero enim veneram; solus eram; rudis esse videbar in causa; incideram in hominum pugnandi cupidorum insanias. Nunc, quoniam nihil jam videmur opitulari posse reipublicæ; si quid est, in quo

ARGUMENTUM. Sulpicio, congressum petenti, respondet, suamque cum illius voluntate convenire demonstrat, & desperatum resp. statum deplorat. Scripta est epistola cum Cæsar in Hispaniam regressus Pompeii legatos oppugnaret. Anno U. C. 704.

¹ Ad urbem] Ubi exspectaret donec triumphus decerneretur. Vide lib. III. epist. 8. ubi de hac locutione dictum est.

² Defensores pacis] Nam, cum M. Marcellus consul & provincias Gallias ante legitimum tempus, & privilegium Cæsari, quod ei populus concesserat, ut absens consularum peteret, eripere conaretur; Sulpicius collega resistit; quod iniquum pu-

taret ea rescindi, quæ populus jufferat; eamque fore civilis belli causam intelligeret. Suetonius. Manutius.

³ Post consulatum] Cum C. Marcellus, M. Marcelli frater patruelis, consul eadem in Cæsarem tentavit, ut scripsit Suetonius. Is enim consularum ex Marci fratris auctoritate gessit: ut legitur in epist. 9. cui successit L. Lentulus, & ipse Cæsaris causæ accerrimus adversarius. Manutius.

⁴ Veneram] Ex provincia. Venit autem pridie non. Jan. L. Lentulo, C. Marcello. Coss. Absuit igitur toto anno, quo C. Marcellus, Marci frater, cum L. Paulo consul fuit. Man.